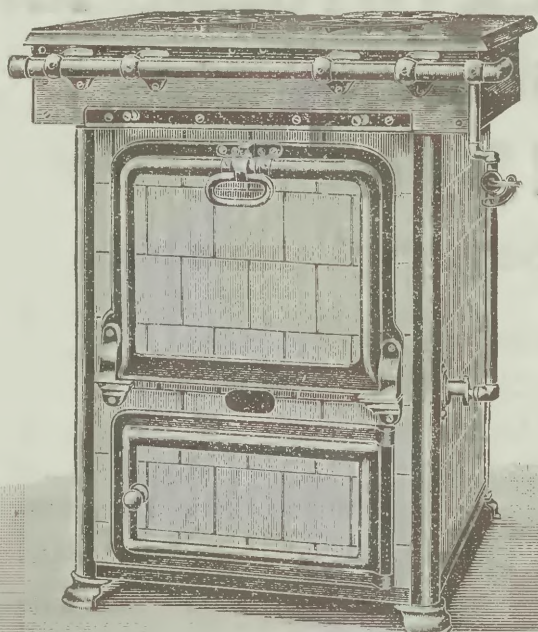

W NOWOBUDUJĄCYCH SIĘ DOMACH

winny być zastosowane tylko

KUCHNIE GAZOWE,

napędzone MEDALEM ZŁOTYM na wystawie „Czystość to Zdrowie“.

KUCHNIA GAZOWA

dla gospodarstwa złożonego z 15 osób

zajmuje małą przestrzeń, a mianowicie: długość 775 mm., szerokość 750 mm., wysokość 850 mm., i składa się: 1) z płyt o 4 fajerkach, 2) dużego piecyka do pieczenia, 3) ogrzewacza talerzy. —

WIELKI WYBÓR KUCHEN OD JEDNOFAJERKOWYCH DO WIELKICH RESTAURACYJNYCH

polecają

ZAKŁADY GAZOWE, Erywańska 3, tel. 87-99.

FILJE:	Marszałkowska	36,	tel.	5.
	Pl. Św. Aleksandra	8,	„	91-54.
	Dzika	28,	„	6.
	Chłodna	39a,	„	92-72.
	Targowa	30,	„	57-72.

Polecamy łaskawej uwadze PP. inżynierów, architektów, budowniczych, fabrykantów, właścicieli domów.

CEREZYT

(patentowany w Rosji)

jedyny środek radykalny dla obrony piwnic od wody gruntowej, ścian od wilgoci, fundamentów, tarasów cystern i t. d.

CEREZYT

był wielokrotnie używany w Cesarstwie i Królestwie tak w instytucjach Państwowych jak i prywatnych.

Prospekty na pierwsze żądanie — bezpłatnie.
Najlepsze referencje.

FABRYKA CEREZYTU
WARSZAWA, MYLNA 7,

(filja T-wa Wunnerowskich Bitumeno-
wych Zakładów w Unnie).

ZAKŁADY WAPIENNE JAN LIZUT

Lublin, na Bronowicach, skrz. poczt. № 19, telefon 397.

Poleca: wapno palone, szybko wiążące, do celów budowlanych, polecane szczególnie jako domieszka do cementu.

Zawsze na składzie!

Polecam: płytki terrakotowe, glazurowane ściennne, cegielki glazurowane i zaprawę tynkową „Brisolit” do elewacji domów.

— KAROL F. FIŠER, —

Warszawa, Mazowiecka 10 tel. 144.

WSZYSTKIE BEZ WYJĄTKU
wolne mieszkania, sklepy, lokale fabryczne, składy etc.

są codziennie spisywane z podaniem cen etc.

W BIURZE WYNAJMU LOKALI (MIESZKAŃ)
pod firmą „INFORMATOR”

Warszawa, Al. Jerozolimska 70 (wprost Kruczej).
Telefon 102-50.

Filja Niecała 7. Telefon 215-50.

TOW. AKC.

„KOMPANJA ELEKTRYCZNOŚCI w Warszawie”

ODDZIAŁ INSTALACJI,

Warszawa, Berga № 6.

TELEFONY: { 86-30 — GABINET SZEFA.
 { „ — BUCHALTERJA.
 { 83-49 — BIURO TECHNICZNE.

Wykonywa i przyłącza wszelkie
instalacje siły i światła do war-
■■■ szawskiej sieci miejskiej. ■■■

Skład żyrandoli, lamp i przyrzą-
dów elektrycznych dla prądu
■■■■■■■■■ miejskiego. ■■■■■■■■■

Ważne dla Budownictwa!!!

W. Jankowski i S-ka

POLECAJĄ: metale rozciągane specjalnie używane do budowy sufitów, ścian działowych, robót be-
tonowych i sztukatorskich, oraz ogrodzeń. Zamieniając przy budowie sufitu drewnianą podsufitkę
i trzcinowanie, siatki z metalu rozciąganego znacznie obniżają koszt sufitu, oprócz zaś taniości wszelkie
konstrukcje wykonane z tych siatek są

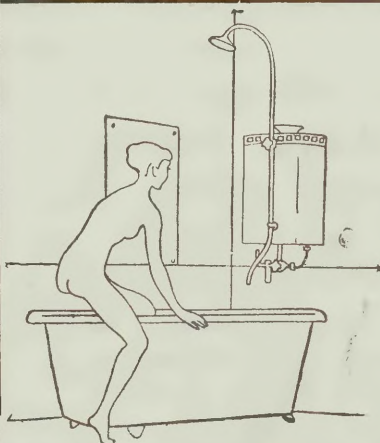
LEKKIE ■ ■ ■ OGNIOTRWAŁE ■ ■ ■ NIEPEKAJĄCE

doskonale izolują głos i ciepło i zabezpieczają od robactwa.

Siatka nasza zaginana wkoło podeszwy belki żelaznej utrzymuje doskonale
tynk i izoluje belkę od ognia.

Skład i Kantor w Warszawie, Marszałkowska 130. Telefon 148-72.

Polecamy cegłę ogniotrwałą firmy „Ruda Maleniecka” oraz klepki dębowe i posadzki!
Katalog na żądanie bezpłatnie.

Fabryka Aparatów Gazowych Inż. Edwarda Millera

POLECA

PIECE KĄPIELOWE DO GAZU

Największa wydajność.

Prostota w użyciu.

Zupełne bezpieczeństwo.

Warszawa, Leszczyńska 6, telefon 1-80.

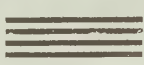
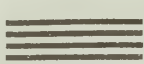
Wiadomości Budowlane

Tygodnik techniczno-informacyjny, poświęcony wszystkim dziedzinom budownictwa.

Prenumerata z odnośnieniem:	Pismo wychodzi co tydzień, w każdą sobotę wieczór.	Z przesyłką pocztową:
rocznie rb. 5.—		rocznie rb. 6.25
półrocznie „ 2.75		półrocznie „ 4.—
kwartalnie „ 1.60	Oddzielny numer kop. 30.	kwartalnie „ 2.25

Prenumeratę przyjmują wszystkie kioski i księgarnie.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Piękna № 7, telefon 93-71.

Prosimy o wniesienie
prenumeraty
na drugie
 półrocze.

Reklamacje prosimy wnosić zaraz po wyjściu numeru, gdyby go nie doręczono *najpóźniej* we wtorek wieczorem. Niezawiadamiani, nie jesteśmy w możności kontrolować roznosicieli.

ZE STOWARZYSZEŃ.

Ze Stow. Przemysłowców Budowlanych.

Diżury prawne odbędą się:

D. 26 sierpnia w poniedziałek (pp. adw. Chabielski, Bromke, Kręcki, Kułakowski).

Dnia 29-go sierpnia w czwartek (pp. adw. Śliwowski, i Malinowski).

— Posiedzenie Arch. Wydz. Tow. Opieki nad Zabytkami przeszłości. Posiedzenie z dnia 16 lipca r. b. 1) Dom przy ul. Piwnej № 15. Na skutek zapytania właścicielki co do wartości archeologicznej domu, pp. Dziekoński i Marconi po obejrzeniu domu, przyszli do przekonania, iż całość nie przedstawia nic godnego uwagi i nie posiada cech archeologicznych, ani też charakterystycznych, za wyjątkiem sieni sklepionej i sklepu; fasada, przerobiona w ostatnich czasach, straciła dawny charakter.

2) Dom przy ul. Piwnej № 47. P. Marconi zreferował rezultat oględzin domu, dokonanych wraz z pp. Lisieckim i Straszakiem, poczem uproszono p. Straszaka o dozór nad robotami przy odnowieniu domu.

3) Dom w rynku Starego Miasta № 21. W sprawie dorobienia balkonu, Wydział wyraził opinię, iż pożądanem byłoby nie robić balkonu, jako nie licującego z charakterem staromiejskim; ewentualnie jednak, przez wzgląd na charakterystyczną fasadę, balkon można zrobić, o ile jego rysunek na tle całej elewacji zyska aprobatę Wydziału.

4) Przedstawiony do oceny projekt kościoła w Sielcu w zasadzie zaakceptowano, z zastrzeżeniem, aby przedstawiono Wydziałowi dokładne zdjęcia pomiarowe z istniejącego drewnianego kościółka, mającego ulec zburzeniu.

5) Kościół w Sutkówce (pod Żyrardowem). Na skutek komunikatu p. Lisieckiego, uchwalono zwrócić się do ks. proboszcza z prośbą o odrestaurowanie ołtarza marmurowego

fundacji hr. Krasińskich, oraz o przywrócenie starej figury św. Trójcy, zastąpionej obecnie nową, bez wartości artystycznej.

6) Omawiano wewnętrzne sprawy Wydziału.

Posiedzenie z d. 23 lipca r. b. *Dom przy ul. Celnej № 1 w Warszawie*. P. Biały przedstawił projekt przebudowy domu, wzniesionego, jak podaje tablica erekcyjna, w roku 1743, przebudowanego zaś w r. 1838. W myśl dyskusji, która się nad projektem wyłoniła, uproszono p. Białego o przedstawienie nowego szkicu elewacji, z uwzględnieniem staromiejskiego charakteru.

2) *Sprawozdanie z delegacji do Lisowa i Wiślicy*. P. Dziekoński odczytał referat z delegacji, odbytej wraz z p. Jakimowiczem, z którego wynika, iż przy przeprowadzaniu obecnie powiększeniu kościoła w Lisowie, części stare będą w miarę możliwości zachowane, kaplica zaś Krasińskich pozostanie nietknięta. Dom Długosza w Wiślicy wymaga starannej konserwacji i ze względu na wybitną jego wartość, należałoby dołożyć wszelkich starań, aby nie robić w nim żadnych zmian. Uchwalono w myśl referatu zwrócić się z odpowiednimi przedstawieniami do ks. biskupa kieleckiego, oraz do ks. proboszczów.

3) *Ruiny zamku w Janowcu*. Omawiano sprawę ruin, będących obecnie w stanie opłakany, które jednak jeszcze dałyby się przy niewielkim zachodzie zakonserwować; uchwalono zwrócić się do właścicieli, w celu ułożenia wraz z delegacją placu akcji ratunkowej.

4) *Kościół po-Franciszkański w Warszawie*. Na skutek wiadomości o projektowanej restauracji, postanowiono zwrócić się do ks. rektora z prośbą o informacje i zaoferowanie udziału w pracach konserwatorskich.

5) *Kościół w Rychtłowicach*. Odczytano list od komitetu dycezyjnego zawiadamiający o zamierzonym powiększeniu kościoła i proszący o delegację. Na delegata wybrano p. J. Wojciechowskiego.

6) Omawiano wewnętrzne sprawy Wydziału.

Posiedzenie z d. 30 lipca roku 1912.
1) *Kościół w Głogowcu*. P. Skórewicz odczytał sprawozdanie z wyjazdu, z opisem wykonywanych robót restauracyjnych, wykonywanych pod dozorem p. Bowbelskiego. Uchwalono przywrócić zazębienia na szczycie nad łukiem tęczowym, których ślady pozostały widoczne, analogicznie do szczytu głównego.

2) *Wieża w Wojciechowie*. Na skutek referatu, popartego detalicznymi rysunkami, złożonego przez kierownika robót konser-

watorskich, p. Skórewicza, uchwalono po dłuższej dyskusji dopełnić profilowania na obramowaniach i laskowaniach okien z kamienia kazimierzowskiego pinczowskiego.

3) *Ruiny zamku w Ożersku*. P. Skórewicz zdał również sprawę z postępu robót restauracyjnych, które z powodu szczupłości funduszy ograniczone są w tym roku tylko do wieży południowej.

4) *Częstochowa—Jasna Góra*. P. Szyller przedstawił szkic kraty, projektowanej na gżemsię głównym wewnątrz kościoła, celem umożliwienia dostępu do okien dla wentylacji nawy, oraz zakomunikował o zamiarze przywrócenia zamurowanych okien gotyckich w nawie bocznej. Uchwalono przywrócić okna gotyckie, lecz zharmonizować je przez ornamentację, z barokowym charakterem nawy.

5) *Kleczków — kościół*. Na skutek listu od proboszcza, ks. Zaremby, z prośbą o przyślanie delegacji w sprawie dawnego muru obronnego, otaczającego cmentarz, uchwalono wysłać delegację, do której wybrano pp. Dziekońskiego i Kłosa.

6) Uchwalono szereg wniosków, dotyczących regulaminu Wydziału.

Przegląd Techniczny.

Sztuczne kamienie i masy kamienne.

(ciąg dalszy).

Do działu kamieni azbestowych zaliczają się także i masy azbestowo-cementowe, z których wyrabiane są cienkie płyty do krycia dachów. Najwięcej z nich znane są: „Wiek“, „Eternit“, „Terrofaserit“, „Azbit“ i „Ternolit“ etc.

Zasada wszystkich jest ta sama, że rozmielony na pojedyncze włókna azbest—wymieszany z cementem prasowany jest pod dużym ciśnieniem w płyty. Różnice zachodzą tylko przy sposobie fabrykacji. „Eternit“ np. wyrabiany jest w podobny sposób jak papier wstęgowy, następnie cięty na arkusze i kilka lub kilkanaście takich arkuszy sprasowuje się w jedną płytę pod ciśnieniem kilkuset atmosfer. „Wiek“ wyrabia się więcej na wzór papieru czerpanego t. zn. że od razu grube płyty (z wodnistej masy) osusza się i sprasowuje następnie pod wysokim ciśnieniem na cienkie płyty bardzo mocne i odporne na gorąco i wpływy atmosferyczne. Przez dodanie odpowiednich barwików otrzymuje się płyty czerwone, szare jaśniejsze i ciemniejsze etc.

Asfaltowe kamienie sztuczne.

Asfaltowe kamienie sztuczne otrzymuje się przez mieszanie kamienia naturalnego z asfaltem w rozmaity sposób, lub też przez połączenie dwóch warstw różnorodnych pod dużym ciśnieniem.

Ze sposobów wyrabiania sztucznego kamienia asfaltowego za pomocą mieszania przytaczamy następujące:

Jeden z tych sposobów polega na tem, że asfalt naturalny gotuje się na papkę z mielonym granitem, gruzem kamiennym i smołą, następnie wylewa się na podłoże betonowe. W tą gorącą masę wtlacza się przyzmy kamienne, a przestrzeń między nimi wypełnia się drugą masą asfaltową, zawierającą większe bryłki kamienia. Kiedy przyzmy są już zupełnie pokryte masą asfaltową, wyrównywa się górną powierzchnię, i w ten sposób tworzy się twarda jak kamień, niekrucha i nieprzemakalna masa brukowa.

Inny znów rodzaj masy asfaltowej wyrabia się przez zmieszanie na zimno drobno potłuczonego asfaltu lub też podobnej do asfaltu smoły z minerałami, mającymi własności spajające (niegaszone wapno, gips, wypalony dolomit, magnezyt, chlorek magnezu) a następnie z wodą, piaskiem, miałem kwarcowym itp. Ciepłik, wytwarzany przez chemiczne połączenie tych ciał rozpuszcza smołę, przez co oszczędza się na nagrzewaniu, wymaganem wogóle przy wyrabianiu asfaltowych kamieni sztucznych. Można jeszcze wyrabiać masę asfaltową sztuczną w następujący sposób:

Robi się naprzód sztuczny asfalt przez zmieszanie na gorąco nafcianych odpadków z kamieniem wapiennym lub jemu podobnym ciałem i utlenia się tą masę za pomocą przepuszczonego powietrza. W tym celu przepukuje się kamień wapienny, miesza się w mogącej obracać się retorcie z nafcianymi odpadkami i nagrzewa. Przez retortę przepuszcza się powietrze pod ciśnieniem dotąd, aż mieszanina w niej znajdująca się stanie się dostatecznie ciągliwą.

Następnie wyrabia się kamień potrzebny do mieszaniny. W tym celu oblewa się kawałki rozpuszczonego kamienia naturalnego smołą asfaltową, którą się rozrzedza przez rozpuszczenie w węglowodorach. Przez oblewanie tą masą każdy kawałek kamienia powleka się cienką warstwą smoły, która po ulotnieniu się węglowodoru przylega mocno do kamienia. W ten sposób obrobiony kamień miesza się z nagrzaną poprzednio zrobioną masą sztuczną asfaltową zmieloną na proszek i poddaje wysokiemu ciśnieniu dla

tego, aby produkt był więcej ścisły. Ze sposobów wyrabiania sztucznych asfaltowych kamieni przez złożenie z sobą dwóch warstw różnych, przytoczymy następujące:

angielski sposób wyrabiania sztucznego kamienia asfaltowego polega na tem, że naturalny kamień o chropowatej powierzchni potłuczony miałko miesza się na gorąco z takimi środkami spajającymi, jak cement, hydrauliczne wapno, tras i t. p. i tą parującą jeszcze mieszaninę kładzie się w formy. Na tej warstwie umieszcza się drugą warstwę (wierzchnią) gorącego asfaltowego miału i następnie ściska się te dwie warstwy w prasie hydraulicznej o ciśnieniu do 300 atmosfer. Po wyjęciu takiego kamienia z prasy, skrapia się go wodą, przez co staje się on nadzwyczaj twardy. Inny znów sposób polega na tem, że warstwę wysuszonego i nagrzanego miału asfaltowego łączy się z warstwą wilgotnego betonu i poddaje stopniowemu ciśnieniu, najwyżej do 150 atmosfer w prasie hydraulicznej. Kamień ten znany jest pod nazwą Diplolitu i dobry jest jako brukowiec.

Według innego sposobu robi się warstwy betonu i asfaltu, bardzo różniące się pomiędzy sobą pod względem elastyczności i twardości. Beton poddaje się o ile możności wysokiemu ciśnieniu, aby otrzymać dużą twardość i wytrzymałość, warstwa zaś asfaltowa wyrabia się pod mniejszym ciśnieniem. Następnie obydwie warstwy skleja się za pomocą nieprzemakalnego kleju asfaltowego w ten sposób, że obydwie połówki kamienia są złączone w jedno twarde nieprzemakalne ciało, dające się jednak dowolnie rozdzielać. (c. d. n.).

O xylolithach.

(Nazwa masy drzewno-kamiennej z greckiego $\chi\lambda\omicron\lambda\iota\theta\omicron\varsigma$ =drzewo, $\omicron-\lambda\acute{\iota}\theta\omicron\varsigma$ =kamień)

Tak nazywają się sztuczne masy z trocin, maki drzewnej, wapna, azbestu, magnezytu, i roztworu chlor-magneziowego, z dodaniem barwnika lub bez. Mieszanina taka nadaje się szczególnie do podług i jako taka zyskała sobie uznanie. Można jej użyć także do wyrobu innych przedmiotów, o ile ich grubość nie przekracza 2—3 cm. Wyrob tej masy odbywa się w ten sposób, że magnezyt dobrze wypalony miesza się z roztworem chlor-magneziowym, potem dodaje się trocin jakoteż innych części składowych, co wszystko razem dobrze się przerabia (miesza), aż powstanie masa dająca się kelną nakładać.

Stosunek ilościowy i czasu dodawania różnych części składowych.

- I. 10 części magnezytu
12 „ ługu chlor magnezio-
go przy 20° Be
5 „ trocin.
Twardnieją w 16 godzinach.
- II. 10 części magnezytu
6 „ ługu chlor-magneziowe-
go przy 20° Be
5 „ popiołu
- III. 10 części magnezytu
8,25 „ ługu chlor - magnezio-
wego przy 20° Be
2,50 „ proszku azbestowe
1,25 „ mąki drzewnej
1,25 „ uwodnionego tlenku żelaza.
Twardnieją w 24 godzinach.
- IV. 8,3 części magnezytu
8,3 „ ługu chlor - magnezio-
wego przy 20° Be
1,12 „ impregnowanej mąki
drzewnej
1,12 „ roztworu żywicy w ter-
pentynie
0,60 „ żółci tlenkowej
Twardnieją w 30 godzinach.
- V. 10 części magnezytu
10 „ ługu chlor - magnezio-
wego przy 20° Be
10 „ wilgotnych trocin.
- VI. 30 części magnezytu
21 „ ługu chlor - magnezio-
wego przy 20° Be
8 „ proszku azbestowego
7 „ trocin.
Twardnieją w 36 godzinach.

E. T.

Wzorowa osada.

„Miasto Ogród“.

Ze wszystkich podmiejskich osad, jakie w ostatnich czasach powstały pod Warszawą, szczególnie jedna, mianowicie „Ząbki“, zwraca na siebie uwagę ze względu na sposób i zasady organizacji. Właściciel jej ogłosił konkurs, wynikiem którego był wzorowy plan parcelacji, określił sobie wzorowy program urządzeń, wydrukował go, rozesłał wszystkim i na tem poprzestał, lecz nie w kierunku wykonania, ale w kierunku reklamy. Wyczuwając nastrój ogółu, tylokrotnie łudzonego obietnicami, postanowił wypracować plany poszczególnych działów urządzeń i wprowadzać je w życie w miarę wzrostu miasta — ogrodu. Mówimy miasta, bo zaprojektowanego na 1600 domów.

Obecnie dowiadujemy się, że za 2—3 tygodnie odbędzie się w Ząbkach rozpoczęcie robót wielkim świętem, na które będą zaproszeni liczni przedstawiciele społeczeństwa. W oznaczonym zawczasu dniu odbędzie się poświęcenie kamienia węgielnego pod budynek kasyna miejscowego bardzo okazałego (koszt około 120,000 rubli), rozpoczęcie budowy kilkunastu domów, zaprojektowanych przez najwybitniejszych architektów polskich, położenie pierwszej rury kanalizacyjnej, pierwszej rury wodociągowej, rozpoczęcie wiercenia pierwszej (z 10-ciu) studni artezyjskiej, oświetlenie pierwszy raz ulic elektrycznością i uruchomienie pierwszego wozu osobowego na specjalnie zbudowanej odnodze kolejki Markowskiej.

Wszystko to przygotowano w niespełna 5 miesięcy, a kapitałów użyto do tego wyłączenie miejscowych.

Zeby zaś założenie stworzenia wzorowej osady polskiej dosłownie wypełnić, właściciel Ząbek postanowił stworzyć tu również i wzór polskiej szkoły średniej. W tym celu zbiera się grono wybitnych pedagogów dla wypracowania programu wzorowej szkoły, któraby, spełniając zadanie oświatowe, nie wyczerpywała młodych sił fizycznych i kształciła równocześnie charakter słuchaczy. Na powstanie tej szkoły oddaje właściciel potrzebną ilość gruntu pod lasem, sporo materiałów budowlanych, jak również starania o uzyskanie koncesji.

W tych dniach ogłoszony będzie również konkurs za pośrednictwem Towarzystwa Ogrodniczego Warszawskiego na najwłaściwsze zadrzewienie ulic i placów oraz urządzenie parków, skwerów itd., do którego są zaproszone najwybitniejsze siły nasze na tem polu.

Na wiosnę znów będzie ogłoszony konkurs na nadanie odpowiednich nazw ulicom i placom.

Wziąwszy pod uwagę wszystko wyżej wyszczególnione, śmiało rzec można, iż powstające miasto — ogród „Ząbki“ wyróżnia się bardzo z pomiędzy innych osad pod Warszawą swoją wzorową organizacją i powinno posłużyć jako wzór przy tworzeniu nowoczesnych osad podmiejskich.

Piece kaflowe.

Do wiadomości pp. kaflarzy.

W „Przeglądzie Ceramicznym“ czytamy: Dotychczas często były podnoszone zarzuty, że pod względem wyzyskania ciepła z materiału opałowego, piec żelazny stoi

wyżej od kaflowego; suma ciepła przeniesiona na przestrzeń ogrzewaną może być istotnie większą przy piecu żelaznym, gdyż ten łatwiej ciepło przewodzi, ale uwzględnić musimy, że ciepło z pieca żelaznego szybko w górę uchodzi, wobec tego trudno jest ogrzać przestrzeń więcej od pieca odległą. Piec żelazny nie może wobec tego spowodować ruchu powietrza ogrzanego, a znajdującego się w górze pod sufitem, jeśli piec nie jest stale opalany, a gdybyśmy to uskuteczнили, to pojedynczy piec żelazny zużywałby więcej opału niż każdy jak tak dobrze postawiony piec kaflowy.

Zadaniem przemysłu kaflarskiego jest zapobieganie rugowaniu pieca kaflowego przez lepsze napozór aparaty, jak piece żelazne, ogrzewania centralne lub t. p.

Zagranicą doprowadziły Związki zawodowe do założenia stacji doświadczalnych, których zadaniem jest przeprowadzać ściśle próby opałowe.

Próby te mają także i swoje słabe strony, dążą bowiem przeważnie do wyzyskania opału przez przedłużanie drogi gazów spalania, w kanałach ciągowych pieca. Zdawałoby się, że to jest jedynie właściwa droga, zapomina się jednak zazwyczaj o tem, że działanie pieca objawia się dwójakimi, od siebie różnymi sposobami, mianowicie promieniowaniem i przewodzeniem. Paleniska wraz z odbywającym się tamże procesem spalania nie bierze się prawie w rachubę, a niedawno był wypadek, że komisja opałowa uznała za dobry piec, do którego narzucało się całą ilość opału i zapalało od góry.

W istocie słusznem jest, jeśli się cały materiał opałowy naraz do pieca narzuca, ale dzieje się to zazwyczaj w piecach, które zamiast rusztów posiadają płytę, zaopatrzoną szczelinami a gazy spalania uchodzą wprost do kanałów spalinowych.

Jakkolwiek ta prymitywna forma rusztu jest już korzystniejszą od stałej płyty, jakiej używają przy opalaniu brykietami i gdzie osiagają do 86% wyzyskania opału, to jednak chcąc postawić piec kaflowy na należnym mu poziomie, należałoby dostosować doń lepsze formy rusztów, na których by spalanie odbywać się mogło przy większych temperaturach początkowych.

Ruszt służy do równomiernego doprowadzania powietrza do rozżarzonego paliwa, aby powstający przy żarzeniu tlenek węgla (CO) mógł się zmienić na kwas węglowy (CO₂). Od rusztu zależnem jest, aby ten proces odbył się przy uzyskaniu najwyższego efektu cieplnego.

Silny przeciąg komina, uważany jest zazwyczaj za korzystny, jest on też w istocie potrzebnym do uprowadzenia powstającego przy zapalaniu dymu, w dalszem stadium palenia jest silny przeciąg bardzo często szkodliwy, doprowadza bowiem do paleniska za wiele powietrza, przez co z jednej strony obniża się temperatura żaru, z drugiej zaś przez szybkie przechodzenie gazów spalania przez kanały spalinowe, utracą się dużo ciepła w nich zawartego.

Przeciąg powinien być wytwarzany na ruszcie i w odpowiednio obszernem palenisku, w którym gazy z paliwa powstałe mogłyby się swobodnie i zupełnie spalać.

Przez to powstają tak lekkie i gorące gazy spalania, że naturalnym popędem przechodzą szybko przez kanały pieca i dostając się do komina, wytwarzają dostatecznie silny przeciąg.

Dobry ruszt składa się z pojedynczych sztab, najwyżej 10—12 mm. szerokich, z podstawą 100—200 mm. wysoką a 4 mm. grubą z grzebieniami o 20 mm. poniżej powierzchni rusztu, aby szczeliny na powierzchni, które są gładkie i proste, można było swobodnie czyścić żelazem.

Szczeliny są 4—5 mm. szerokie i biegną równolegle.

Na takim ruszcie powstaje wskutek ogrzania się na nim powietrza i wynikłego stąd zwiększenia objętości tego ostatniego tak silny przeciąg, że spalanie odbywa się żywo, gdy ruszt jest tylko zwykłymi ceglanymi ściankami ograniczony. Ścianki te mogą wystawać tylko 120 — 140 mm. ponad warstwę paliwa.

Jeśli nad takim rusztem znajduje się przestrzeń zamknięta złymi przewodnikami ciepła, wówczas w palenisku wytwarza się tak wysoka temperatura, że spalanie jest zupełne, a gazy spalania bardzo gorące i bez sadzy, przepływają kanały pieca, ogrzewającego.

R. B.

RÓŻNE.

Warszawa.

W sprawie domów w dzielnicy staromiejskiej. Jednym z głównych motywów, dla którego Towarzystwo Opieki nad zabytkami przeszłości nabyło dom na Starem Mieście, jest dążenie, aby, usadowiwszy się w centrum dzielnicy staromiejskiej, tem łatwiej i skuteczniej rozwinąć kompletną opiekę nad zachowaniem właściwego jej charakteru, który jest żywym dokumentem dla Warszawy, jej czasów dawnych, a za-

razem cenną ozdobą, urozmaiceniem i atrakcją, budzącą ciekawość przybyszów, coraz liczniej z roku na rok odwiedzających Warszawę, nawet z po za oceanu.

Pragnąc dać dowód, co można zrobić z rudery, od wielu dziesiątków lat zaniedbanej, Towarzystwo w ciągu zaledwie kilkumiesięcznej umiejętnej pracy, stworzyło rzecz, która wysunęła się odrazu na czoło osobliwości miasta i jest źródłem specjalnych wrażeń i wzruszeń, rzucającą promień światła na bytowanie mieszkańca dawnej Warszawy.

Zarówno wnętrza, jak i fasady innych domów dzielnicy staromiejskiej kryją niewątpliwie pod późniejszymi przeróbkami, podobnie, jak dom „Baryczków”, wiele interesujących szczegółów, które należałoby wydobyć na jaw i uratować należycie przeprowadzoną restauracją. Zyska na tem właściciel domu i miasto, zyska i wiedza, dotycząca jego przeszłości.

W tej też myśli Towarzystwo Opieki nad zabytkami przeszłości zwraca się za naszym pośrednictwem do wszystkich właścicieli domów tej dzielnicy, jakoteż domów starych w innych dzielnicach miasta, aby w razie podejmowania przez nich jakichkolwiek robót, zechcieli zwracać się do Towarzystwa (Stare Miasto 32) po radę i wskazówki, które zawsze najchętniej będą im udzielane—bezinteresownie.

Rynek pieniężny. Rozpoczęły się przygotowania do terminu wrześniowego, w którym przypada do zapłaty akcyza cukrowniana w sumie około sześciu milionów rubli. Banki gromadzące gotówkę, mniej są skłonne do większych nakładów w operacjach kredytowych. Stopy dyskontowe podniesiono o pół od sta; dalsze zwwyżki nie dadzą się uniknąć. Wypłacalność na miejscu średnia; w Cesarstwie mniej więcej ta sama.

— Remont gmachu ratuszowego. Magistrat postanowił dokonać odnowienia fasady gmachu ratusza i na ten cel przeznaczył 3,400 rb.

— Nowe ulice. Generał-gubernator zatwierdził projekt przeprowadzenia nowych ulic przez nieruchomość № 3065, pomiędzy ulicami Parkową a Belwederską. Projekt przewiduje również utworzenie zielenca między temi ulicami, na obszarze 850 metr. kw.

— Ul. hr. Fredry. W bezpośrednim sąsiedztwie z nowowznoszonym teatrem przy ul. Obożnej otwarta będzie, jak wiadomo nowa ulica.

— Sprawa udzielania pożyczek osadom skomasowanym na budowlę ognio-

trwałe przez urzędy włościańskie przybiera obrót pomyślny i jest bliska urzeczywistnienia. Wobec tego opracowanie najwłaściwszych typów budowli ogniotrwałych, włościańskich, staje się teraz rzeczą pilną i żywotną.

W celu naradzenia się w sprawach budownictwa ogniotrwałego na wsi odbędzie się w centr. Tow. rolniczym d. 30-go b. m., o godz. 5-ej po południu, narada przedstawicieli Tow. rolniczych okręgowych i wydziałów kółek, oraz gospodarzy specjalnie obznajomionych ze sprawami budownictwa.

Referentem zebrania będzie inż. J. Tułickowski, instruktor komisji do spraw budownictwa i pożarnictwa wiejskiego.

— Kilku przedsiębiorców budowlanych, a mianowicie: Ludwik Granzow, majster murarski, Jan Knypel, obywatel m. Warszawy, Władysław Lüdtkke, przedsiębiorca budowlany, wreszcie Marceli i Piotr Jasińscy, dostawcy żwiru i piasku ulegli napadowi bandyckiemu d. 21-go b. m. Napad miał miejsce w restauracji na Senatorskiej № 4 wczesnym wieczorem, bo około 10 ej. Bandyci spodziewali się zrabować znaczną gotówkę. L. Granzow i J. Knypel już nie żyją, inni ocaleli.

Kalisz.

Zawiązała się tu spółka, mająca na celu wprowadzanie w życie idei „miastogrodów”. Przystąpiła ona do budowy domów rodzinnych z ogródkami na przedmieściu Tyniec.

Każdy domek składać się ma z pięciu pokojów z wszelkimi wygodami. Nabywca domku obowiązany będzie wpłacić tysiąc rubli, resztę zaś szacunku spłacać ratami w ciągu lat sześciu. Wartość domku obliczona jest na 4,000 rb.

W r. b. staną na Tyńcu trzy takie domki.

Radom.

Radom niedługo doczeka się szpitala, dla dzieci, nfundowanego przez ś. p. Adelę hr. Ożarowską. Kapitał żelazny szpitala, wynoszący 100 tysięcy rb. złożony zostanie w Banku państwa w listach zastawnych.

Na budowę i urządzenie szpitala użyta użyta będzie pozostała część zapisu 100 tysięcy rb., wreszcie po ustaniu rent dożywotnich, w testamencie zamieszczonych, do kasy szpitala wpłynie jeszcze 71,000 rubli. Zarząd szpitala stanowią pp.: Jan hr. Zamoyski, Kazimierz Olszowski, ks. kanonik Górski, sędzia Ignacy Pawiński, mecenas Bolesław Przyłęcki, Juljusz hr. Tarnowski,

dr. Franciszek Kosicki, Karol Staniszewski, Aleksy Grobicki i Józef Karsz.

Druskieniki.

W Druskienikach odbyło się założenie fundamentów pod nowo budujący się kościół. Nowy kościół w stylu gotyckim, według projektu, p. Szyllera, kosztować ma około 60,000 rb.. Będzie on znacznie większy od dzisiejszego, zajmie bowiem obszar około 200 sążni kw. Stanie na miejscu dawnego.

Częstochowa.

Częstochowa. W d. 16-y m. zmarł nagle, rażony atakiem apoplektycznym, śp. Kazimierz Federowicz, właściciel fabryki kafl i ceramiki p. f. Ludomir Nieprzecki i K. Federowicz. Liczył lat 34, był wychowawcą szkoły Górskiego, potem Wawelberga; fachowe studia odbył za granicą. Zostawił po sobie pamięć jak najlepszą.

WYSTAWY I ZJAZDY.

Warszawa.

Kancelarja gen. gubernatora warszawskiego udzieliła pozwolenia na urządzenie wystawy sztucznych witraży od przyszłego tygodnia do końca września w Reursie Rzemieślniczej przy ulicy Nowy-Świat № 19. Obejmować ona będzie kilkanaście fragmentów treści biblijnej, wykonanych po raz pierwszy w Warszawie dla kościoła w kolonji Hercog nad Wołgą.

Olbrzymich rozmiarów witraże będą wieczorami oświetlone elektrycznością.

Petersburg.

Duma państwowa i Rada państwa uchwały Najwyżej sankcjonowany w lipcu r. b. projekt urządzenia w maju 1913 r. w Petersburgu wystawy higienicznej. Generalny komisarz tej wystawy zwrócił się do wileńskiego Zarządu miejskiego z prośbą, aby m. Wilno wzięło w niej udział możliwie najszerzy, nadsyłając wszystkie drukowane i pisane uchwały, odnoszące się do uzdrowotnienia miasta, jak również ekspozyty, przedstawiające modele i wzory urządzeń leczniczych i sanitarnych, oraz dagramy, kartogramy, plany, zdjęcia fotograficzne.

Wystawa w Düsseldorfie. (Z powodu otwarcia wystawy w Düsseldorfie).

Wystawa miast w Düsseldorfie przedstawia się imponująco. Do powodzenia jej przyczynił się przede wszystkim poglądowy

podział materiału, jak: budowa miast, urządzenia zdrowotne i sanitarne, budowle, przemysł; drugim zasadniczym czynnikiem było umieszczenie materiału w muzeum sztuk pięknych, którego pełna smaku i harmonii budowa tworzy tło, sprzyjające poważnemu badaniu. Zarząd wystawy, uwzględniając potrzeby szerszego ogółu, projektuje popularne pokazy z objaśnieniami, które, oparte na szerszych podstawach, niewątpliwie wzbudzają i pogłębiają zainteresowanie sprawą budowy miast i architektury.

Bodźcem Düsseldorfskiej wystawy miast było wyznaczenie przez miasto Dusseldorf konkursu z wysokimi nagrodami, na ogólny plan zabudowania miasta, aby zainteresować szersze koła fachowców rozwiązaniem tej ważnej i trudnej sprawy. Obecnie właśnie są wystawione nadeszłe prace konkursowe.

W wystawie tej miasta nadreńskie przyjęły znaczny udział. Ich sztuka budowy miast wzbudza zainteresowanie i podziw innych części państwa już z tego względu, że tutaj miasta wyrastają z pod ziemi w amerykańskim tempie. Dlatego też główna grupa, poświęcona budowie miast, szczególnie przykuwa uwagę widza. Celem niniejszego artykułu nie jest badanie szczegółów; można tylko zaznaczyć, że ten dział jest opracowany znakomicie i możliwie najzupełniej. Brali w nim udział najwybitniejsi architekci opracowując niektóre specjalne działy bez zarzutu. Cały szereg pierwszorzędných fachowców wystawił swe prace. Reński „Związek opieki nad pomnikami“ wystawił zbiór rysunków miast nadreńskich, obok każdego planu miasta znajdują się fotografie malowniczych widoków ulic.

Rysunki miast westfalskich, wystawione przez „Komisję obrony kraju w Westfalji“ wykazują w planach miast wiele ciekawych szczegółów. Czarnymi linjami oznaczono tam dawne linie regulacyjne, czerwonymi — nowe, i oprócz tego zielonym kolorem oznaczono nowe linie regulacyjne projektowane, jako ważne dla rozwoju miasta. Dla budowniczych zbior ten jest prawdziwym skarbem.

Punktem wytycznym jednej z sal, jest „kościół w mieście“, inny — „plac a pomnik“. Mniej udało się dział, poświęcony ukwieceniu miast; za to wynagradzają inne działy. Komunikacje lądowe i wodne, mosty są przyłączone do pierwszej grupy, jako oddzielne działy.

Druga grupa obejmuje urządzenia, mające na celu opiekę nad zdrowiem. Również i tutaj przedstawia się świetny obraz architektoniczny urządzeń przeciwpożaro-

wych i sanitarnych. Zarząd straży ognio-
wej wystawił szereg ważnych wynalazków
i ulepszeń na polu pożarnictwa, zwracające
uwagę szerszego ogółu. W innym dziale
specjalista znajduje modele szpitali, aptek,
sal operacyjnych i t. d.

Główną jednak siłą przyciągającą w mia-
stach są budynki publiczne; po nich poznać
można charakter miasta. W grupie gma-
chów widzimy rozwój architektury na gma-
chach szkolnych. Żadna inna sala nie po-
kazuje tak zadziwiająco jednolitego obrazu.

Korzystnie odznacza się dział gmachów
rządowych jak: gmach dyrekcji kolejowej
w kolonii, dworzec kolejowy w Damsztacie
szereg znakomitych ratuszów i t. d.

Z gmachów przemysłowych zasługuje
na uwagę elektrownia w Bielefeldzie. W wiel-
kich, obszernych hallach znalazł przytułek
przemysł, o ile ma związek z budową miast.
Maszyny, liczniki elektryczne, przenośniki,
słowem wszystko, co jest w pośrednim lub
bezpośrednim związku z poprzednimi dzia-
łami, znalazło tu miejsce w poglądowym
uszerokowaniu.

**30 wystaw specjalnych w Hollandji w roku
1913.** Hollanja czyni przygotowania do uro-
czystego obchodu w r. 1913, stulecia swej
niezawisłości i, jak donosi „stała komisja wy-
stawowa dla niemieckiego przemysłu“, pro-
jektuje szereg wystaw poszczególnych w róż-
nych miastach państwa. O udziale państw
zagranicznych dotychczas nic nie wiadomo.
Rząd amsterdamski prawdopodobnie wyzna-
czy zapomogę w sumie 110.000 guldenów.
W Amsterdamie planuje się wystawa bu-
downictwa, w Delfcie wystawa projektów
wybitnych urządzeń wodnych, w Hertog-
genboszu — wystawa chrześcijańskich bu-
dowli kościelnych.

KOMUNIKACJE.

Warszawa.

Najbliższa urzeczywistnienia
linia tramwajowa przez trzeci most na Pra-
gę, aczkolwiek na dalszą jej budowę poza
mostem magistrat jeszcze nie wyjednał po-
trzebnych funduszy, według zamiarów wy-
działu ruchu administracji tramwajowej,
wytworzy nowy kurs okólny w połączeniu
Pragi z Warszawą. Mianowicie od rogu No-
wego Świata i alei Jerozolimskiej wagony
będą podążały przez wjazd i most na
Saską Kępe, którą przebiegłszy groblami,
wejdą na Starą Pragę i przetną ulice: część
Wołowej, Targową i Aleksandrowską, a da-
lej przez most Kierbedzia, Zjazd, Krakow-

skie-Przedmieście i Nowy-Swiat powrócą na
róg alei Jerozolimskiej.

Zarząd warsz. T. o. w. kolejek pod-
jazdowych już ukończył studia nad przedłu-
żeniem wązkotorowej linii Grójeckiej od
Czerska (za Grójcem do Radomia.) Studja
te przeprowadzono pod kierunkiem i nad-
zorem specjalnie delegowanego inżyniera
rządowego p. Łopato i cały materiał przed-
stawiono ministrowi komunikacji w celu
wyjednania koncesji na budowę tej kolejki.

Przed dwoma laty zarząd tram-
wajów wystąpił do magistratu o rozszerze-
nie istniejącej sieci i złożył projekty budo-
wy linii: na ul. Żelaznej, w przedłużeniu do
Nowolipek, na Nowolipkach, w połączeniu
z pierwszą do Smoczej i Wolność, na całej
długości ul. Smoczej, na Okopowej, od Wol-
ności do rogatek powązkowskich, na Nizkiej
od Smoczej do Okopowej na całej długości
ulicy Gęsiej, od cmentarza żydowskiego do
więzienia wojskowego, na rogu ul. Dzikiej.
Oprócz tego złożono projekt budowy linii
tramwajów przez trzeci most na Pragę
wraz z połączeniem po ślimaku wjazdu do
z linią tramwajów Powiśla, tudzież całko-
wity projekt budowy tramwaju na cmentarz
Bródzieński od rogu Esplanadowej i Tar-
gowej do domu przedpogrzebowego.

Projekty, złożone w biurach magistra-
tu, leżały przez dwa lata i dotychczas roz-
ważono projekt, dotyczący części budowy
linii z rogu Nowego Świata przez trzeci
most na Pragę. Po przesłaniu tego pro-
jektu komitetowi trzeciego mostu zatwier-
dzono jedynie część od Nowego Świata
przez Aleje Jerozolimskie i sam most z uwa-
gi na wspólność tych robót z budową wja-
zdu i mostu.

Jednocześnie cały projekt budowy linii
tramwajowej z Pragi do cmentarza Bródzień-
skiego utracił swoją wartość, gdyż nastąpi-
ły zmiany w budowie węzła kolejowego,
przywrócono dawne tory magistralnej linii
nadwiślańskiej i obwodowej na poziomie na-
turalnym i nowozbudowany wjazd przy
rogatkach wileńskich okazał się zbyt wąskim,
bez niego zaś nowa linia tramwajowa nie
mogłaby istnieć.

Zarząd tramwajów dodatkowo opraco-
wał i złożył projekty następujących nowych
linii: na ul. Grzybowskiej (na całej długo-
ści), od ul. Granicznej poza teraźniejsze gra-
nice miasta do centralnej elektrowni sieci
tramwajowej przy zbiegu Nowogrzybowskiej
i Kolejowej, oraz na ul. Leopoldyni (na ca-
łej długości), od rogu alei Jerozolimskiej
i części Polnej, wzdłuż gmachów politech-
niki do połączenia ze zwrotnicą objazdową
przy zbiegu Polnej, Nowowiejskiej i Kali-

ksta. Ta ostatnia linja miała służyć do utworzenia nowej komunikacji okólnej w południowej części miasta. Zaprojektowano również ukończenie linii tramwajowej Powiśla z otwarciem kursu okólnego w obie strony ze Zjazdu przez Krakowskie Przedmieście, Nowy Świat, Książęcą, Ludną, Solec, Dobrą na Nowy Zjazd i odwrotnie.

Jaki będzie los tych projektów — do tychczas nie wiadomo...

— **Komunikacja samochodowa na prowincji.** Z d. 28 b. m. wprowadzona zostanie komunikacja samochodowa pomiędzy miastami Ostrowcem i Sandomierzem przez Opatów. Puszczone będą w ruch dwa autobusy, każdy na 22 osoby.

— **W najbliższym czasie otwarta będzie komunikacja samochodowa między Sosnowcem, Będzinem i Dąbrową.**

Kijów.

Gubernator kijowski zatwierdził uchwałę zwinogródzkiej rady miejskiej w sprawie zaciągnięcia przez miasto prywatnej pożyczki na przeprowadzenie badań wstępnych co do kierunku projektowanej kolei podjazdowej od stacji Zwinogródka kolei Poł.-Zach. do miasta Zwinogródki.

Petersburg.

Donoszą do Łodzi, że w końcu września r. b. w ministerjum komunikacji będzie rozstrzygnięta sprawa udzielenia koncesji na budowę pięciu kolejek dojazdowych elektrycznych: 1) Żgierz—Ozorków—Łęczycą; 2) Łódź—Barwiny; 3) Ruda Pabjanicka — Rogów — Tuszon — Wolborz; 4) Aleksandrów—Poddębice i 5) Pabjanice — Łask—Zduńska-Wola.

— **Zgodnie z życzeniem Dumy,** ministerjum komunikacji przystąpiło do opracowania projektu w sprawie przerobienia wąskiego toru kolei Wiedeńskiej na szeroki. Wykonanie robót według kosztorysu tymczasowego kosztować będzie 28 milionów rubli. Przeróbka będzie trwała trzy lata. Najpierw rozszerzony będzie tor na przesterzeni Łowicz Aleksandrów, kosztem 7 milionów rubli.

ne były przez specjalną komisję, złożoną z członków: rządu gubernjalnego, policji, zarządu pocztowo-telegraficznego i inspekcji elektrycznej miejskiej.

Bez świadectwa komisji o dokładnej i zadawalającej instalacji windy stacja elektryczna miejska nie będzie dawała prądu.

Rygory budowlane. Na zasadzie postanowienia ogólnego zebrania wydziałów warsz. sądu okręgowego rezesłano rejentom przy tymże sądzie okólnik w sprawie esplanady cytaдели warszawskiej.

Esplanada dzieli się na dwa pasy, oddzielone znakami granicznymi: pas biały i pas żółty.

Zabudowanie lub jakakolwiek inna modyfikacja miejsc, leżących w obrębie esplanady, ulega ograniczeniom następującym:

Wewnątrz pasa białego: 1) zabrania się zupełnie wznosić wszelkie zabudowania murowane lub ich części, drewniane zabudowania mieszkalne, zakładać parki, ogrody, szkółki drzew i lasy; 2) pozwala się, ale tylko z upoważnienia komendanta twierdzy; wznosić wszelkie drewniane parterowe zabudowania mieszkalne (bez podmurówek), oraz płoty drewniane, urządzać studnie drewniane, doły i piwnice, z obsypaniem ziemią nie wyżej nad stopę.

Wewnątrz pasa żółtego: 1) zabrania się zupełnie wznosić murowane zabudowania mieszkalne i niemieszkalne, oraz ich części, z wyjątkiem cerkwi, dzwonnicy i grobowców, kopać doły, piwnice i studnie murowane; 2) pozwala się, ale jedynie z upoważnienia komendanta: wznosić wszelkie drewniane mieszkalne zabudowania parterowe z mieszkaniem na poddaszu i podmurówką do jednej stopy wysokości; zakładać parki, ogrody, szkółki drzew, wznosić drewniane niemieszkalne zabudowania parterowe, płoty drewniane, łatwe do rozbierania, oraz siatki żelazne na podmurówce do jednej stopy wysokości; urządzać drewniane piwnice (z wałem do jednej stopy nad powierzchnią gruntu), oraz studnie. Tymczasowe zmiany na powierzchni gruntu (w górę lub w dół), urządzenie kopalni gliny i piasku, oraz tymczasowych składów kamieni i innych materiałów pozwalane jest w kierunku i na obszarze wskazanym przez komendanta twierdzy. Urządzenie nowych, jak również przekształcanie istniejących: grobli, tam, rowów i kanałów, stawów, przyrządów hydraulicznych, mających na celu nawodnianie lub osuszanie miejscowości, oraz urządzenie dróg gruntowych, brukowanych, szosowych i żelaznych pozwolone jest w kierunku i w rozmiarach, wskazanych przez komendanta twierdzy, jeżeli wszystkie te urządzenia nie

ROZPORZĄDZENIA i ZAWIADOMIENIA.

Z powodu często powtarzających się wypadków z windami zarząd gubernialny warszawski postanowił rozporządzeniem z d. 26 lipca (st. st.) za № 5367, aby wszystkie nowe instalacje w tym względzie sprawdza-

będą wywierały wpływu szkodliwego na istniejące lub planowane systemy przyrządów hydraulicznych, służące do celów obrony twierdzy. Wreszcie pozwala się wznosić: grobowce, pomniki i dzwonnice.

W najbliższych numerach postaramy się zamieścić dokładny plan, dotyczący zmian, zawartych w tem rozporządzeniu.

Rusztowania. Władze berlińskie wydały następujące rozporządzenie o rusztowaniach przy budowach, po wysłuchaniu Stowarzyszeń budowlanych, których treść jako interesującą dla naszych sfer budowlanych, podajemy w całości. Nasze przepisy pod tym względem są bardzo treściwe gdyż mówią że 1) za dobroć rusztowań odpowiada cieśla i budowniczy i 2) że w stanie pijanym na rusztowania wchodzić nie wolno.

§ 1. Tylko następujące rusztowania są dopuszczalne:

1. Rusztowania wiązane (§ 2).
2. „ na słupach (§ 3).
3. „ drabinowe (§ 4).
4. „ na kozłach (§ 5).
5. „ przenośne (§ 6).
6. „ wiszące (§ 7).

O ile ma stanąć rusztowanie nie objęte wyżej podanym spisem, to należy uzyskać specjalne pozwolenie z zarządu władzy budowlanej. Drzewo użyte do wzniesienia czy podparcia rusztowań, drabin, desek, dachów ochronnych i t. p. musi być zdrowe i mocne.

§ 2. **Rusztowania wiązane** są takie, które sporządza się z regularnie obrobionych, najczęściej czworograniastych belek począwszy od samej ziemi. Te rusztowania muszą być wznoszone pod kierunkiem majstra lub cieśli według wszelkich reguł sztuki ciesielskiej. Należy je zastosować przy wszelkich budowlach. Na nich można urządzać windy do wciągania materiałów budowlanych albo ciężkich narzędzi. Do ustawienia wiazanego rusztowania trzeba poprzedniego **pozwolenia policyjno-budowlanego**.

Podania, zaopatrzone w rysunki i kosztorys w podwójnych egzemplarzach, należy wnieść do zarządu policji budowlanej. Przy większej niż 10 m. wysokości należy dołączyć do podania obliczenie ciśnienia wiatru.

Deski na rusztowania muszą odpowiadać obciążeniu (co najmniej 3 cm. grube), ponadto muszą być tak ułożone i umocowane, ażeby się zupełnie nie ruszały, jakoteż żeby pomiędzy nimi nie mogło nic przelatywać. Każda podłoga rusztowania musi być zaopatrzona po stronie zewnętrznej i stronach bocznych w obramowanie o wystających kantach przynajmniej 2,5 cm. grubości i 25

cm. wysokości, jakoteż w podporę bezpieczeństwa 1,00 m. wysoką, pewnie umocowaną.

Na całej wysokości rusztowania, gdzie tylko jest miejsce pracy, musi się znajdować całkowita (deskami wyłożona) podłoga, o ile niema tam dostatecznej powierzchni, pewnej do chodzenia.

Wiązania drabinowe rusztowań muszą odpowiadać co najmniej takim samym warunkom, jak przy rusztowaniach na słupach (patrz § 3g).

§ 3. **Rusztowania na słupach** składają się z belek nieobrobionych, połączonych ze sobą za pomocą klamer lub drutu.

Takie rusztowania można zastosować do **wszelkich budowli**, nie wolno tylko na nich urządzać wind.

Na ustawienie potrzeba uzyskać **pozwolenie miarodajnej zwierzchności policyjnej**.

Przy **ustawianiu i korzystaniu** z tych rusztowań, trzeba się trzymać następujących przepisów:

a) użyte **słupy** muszą na swoim górnym końcu mieć średnicy najmniej 8 cm. Jednak to miejsce, gdzie się przymocowuje belkę poprzeczną, przy samym jego szczycie, musi liczyć co najmniej 10 cm. średnicy;

b) **Słupy szpiczaste** (stożkowate), których używamy do rusztowania, muszą począwszy od góry ku dołowi — stosunkowo wzrastać co do grubości, w ziemię zaś — trzeba je zakopać najmniej na 1,00 m. głęboko z nachyleniem ku frontowi domu. Muszą też być tak pewnie umocowane, ażeby się ani nie przechylały ani zapadały. Ich odległość od siebie i od domu, nie powinna przekraczać 3,50 m. Przy większem obciążeniu rusztowań, trzeba stawiać słupy — odpowiednio gęściej. Jeżeli chcemy jeden słup nadsztukować drugim, to muszą końce obu słupów zachodzić na siebie (obok siebie) na długość co najmniej 3,00 m. i powinny być połączone dwa razy drutem albo żelaznami obręczami. Górny słup musi stać na belce poprzecznej i musi być podparty ramieniem (podobnem jak u konsoli) 35 cm. długiem i 6 cm. szerokiem, przymocowanem co najmniej 3 goździami 12 cm. długimi, albo też trzeba słupy usztywniać począwszy od pierwszej belki poprzecznej do drugiej, aż skończywszy przy samej ziemi na trwałej podstawie. Sztywność musi być tak wielką i połączenie usztywniające tak skuteczne ze słupem u samego dołu, ażeby się całość żadną miarą nie mogła w bok przechylać;

c) Co najmniej na każdym piętrze budynku obstawionego rusztowaniem, w każdym zaś razie nie więcej niż w odległości 5 m. od siebie, muszą być umieszczone po-

ziome, poprzeczne połączenia długości. One muszą się składać z belek o grubości podanej pod a), i być przymocowane do słupów za pomocą klamer albo mocnego drutu, jeżeli zaś obciążenie jest większe, to muszą być podparte, jak nadmieniliśmy wyżej pod b) ramionami (jak u konsoli) luk usztywniaczami.

Przy rusztowaniach, które stoją dłużej niż 3 miesiące, musi co najmniej każde trzecie połączenie krzyżowe być zrobione z drutu. Jeżeli belka poprzeczna nie jest dostatecznie długa, ażeby mogła być połączona ze wszystkimi słupami i trzeba ją nadsztukować drugą, to nie tylko końce obu tych belek muszą zachodzić za siebie najmniej na 1,00 m., lecz także muszą być skutecznie przymocowania do słupa. Zachodzące za siebie belki poprzeczne muszą być dwukrotnie wiązane ze sobą i raz za pomocą drutu ze słupem.

d) Ryg'e t. zn. belki, które łączą belki poprzeczne z budowlą, a na których układa się deski, powinny z reguły mieć grubość nie mniej 12 cm. i znajdować się w odległości co najwyżej 1,00 m. od siebie. Powinny być tak umocowane, ażeby się nie dały posuwać w bok ani na belkach poprzecznych ani na swoich i innych podkładach. Nie powinny spoczywać ani na wystającym murze, ani też bezpośrednio opierać się na pionowych podporach;

e) Przechyleniu się na bok całego rusztowania zapobiegają miecze (przekątne). Przy rusztowaniach, których wysokość nie przekracza 10 m, wystarczają miecze (przekątne) z desek. Miecze muszą być przytwierdzone do każdego słupa.

Rusztowania na słupach należy za pomocą lin lub drutów **uwiązać** do wnętrza budynku, na górnych piętrach co najmniej raz w odległości co 10 m.

f) Co się tyczy **desek na rusztowania**, obramowań i dachów ochronnych, obowiązują przepisy trzeciego rozdziału § 2 tego rozporządzenia.

g) **Drabiny** służące do połączenia kondygnacji rusztowań muszą posiadać nieuszkodzone szczeble, jakoteż muszą być umocowane tak do miejsca na którym je ustawiamy, jako też u góry, ażeby nie mogły się przesunąć, ani też u góry przechylić. Chwianiu się lub wyginaniu drabin należy zapobiedz przez zastosowanie usztywniaczy. Takie **schody drabinowe**, dokądkolwiek prowadzą, nie powinny się znajdować ponad sobą, ażeby spadające przedmioty nie mogły trafiać dolnych przejść. Jeżeli przestrzeń budowlana tego wymaga, że drabiny muszą leżeć (ponad sobą) jedna na drugiej pionowo, to

należy dolną ich część zaszalować. Drabiny muszą wystawać ponad górny występ co najmniej 1,00 m mierząc do pionu, co w danym wypadku da się skutecznie przez przymocowanie do drabiny odpowiedniej długości łąty.

h) Jeżeli przy rusztowaniach na słupach—zwłaszcza wewnętrznych—słupy nie są zakopane, a stąd podstawy słupów albo usztywniaczy w jakiś inny sposób przeciw przechyleniu się muszą być zabezpieczone, to pojedyncze podbudówki i pojedyncze podpory nie więcej niż 10 cm. wysokie i nie mniej niż 12 cm. szerokie nie są dopuszczalne.

i) Jeżeli rusztowania wewnętrzne mają stać na żelaznych podstawach, to należy stopę słupów skutecznie zabezpieczyć przeciw ślizganiu się. Usztywniacze nie powinny nigdy spoczywać na podstawach ze swobodnie leżących, pojedynczych desek. Belki poprzeczne, które leżą na głowach usztywniaczy muszą być przybite goździami i na obu swoich końcach być przytwierdzone w sposób zapobiegający ich przesuwaniu.

Przy nieobciążonych rusztowaniach wewnętrznych (dla malarzy i sztukatorów) muszą deski poprzybijane goździami zastąpić belki poprzeczne. Zastępowanie usztywniaczy deskami jest niedopuszczalne.

(d. c. .n.)

POŻARY.

Dla orientacji interesowanych, dokąd winni zwrócić uwagę dla otrzymania zamówień budowlanych.

Stodowiec gub. Warszawska 2 budynki drewniane.

Aleksandrów gub. Kaliska, pow. Łęczycki tkalnia mechaniczna Tencera.

Połock 1000 domów, $\frac{2}{3}$ miasta znieszone, wartości 53,000 rb.

Archangielsk 60 domów.

Pozwolenia na parkany.

Podania wniesione w ciągu ostatniego tygodnia do Magistratu warszawskiego o pozwolenie na zajęcie gruntu miejskiego pod budowę parkanu.

Targowa 259/a. Jakób Frumkin.

Solna 820 (16). Abram Frachtenberg.

Ujazdowska 5937. Rogójski, Horn, Rupiawicz.

LICYTACJE NA DOSTAWY I BUDOWY.

Warszawa Okręg komunikacji d. 17 września o godz. 12 na:

1) przeróbkę przeźnaczy lochu i części mostu na Wyszkowsko Łochowskiej szosie od sumy rb. 8,245 kop. 90.

2) naprawę wiosennych uszkodzeń i przeróbkę mostu 2a na Różano - Ostrowskiej i 107a, 109a na Kowieńskiej szosie 5-go ustępu od sumy rb. 2714 kop. 78.

3) przebudowanie siedmiu mostów na Lublińskiej, Uściłowskiej i Zamośkiej szosach 8-go ustępu od sumy rb. 9820 kop. 79.

4) zmianę wierzchniego pokrycia na moście 202b na Kowieńskiej szosie 15-go ustępu od sumy rb. 870 kop. 2.

5) przebudówkę mostów 4a i 4b na szosie Mierecz-Lejenny-Kopciowo 15-go ustępu od sumy rb. 3431 kop. 34.

Okręg inżynierji d. 6 września o godz. 12 na budowę 6 ciu budynków w Radomiu dla dywizji strzelniczej i dwóch cechhauzów od sumy rb. 43,284.

D. 5 września o godz. 12 na: przeprowadzenie drogi brukowanej przy budynkach byłego parku drogi żelaznej w Lublinie od sumy rb. 4969 kop. 22.

Łódź. Magistrat d. 27 sierpnia na wybrukowanie części ulicy Piotrkowskiej od Przejazd do Głównej drewnianym brukiem od sumy rb. 41,875 kop. 68.

Hrubieszów. Urząd powiatowy d. 9 września o godz. 12 na wybrukowanie ulic m. Hrubieszowa drewnianym brukiem od sumy rb. 1,162 kop. 92.

Ręczno. Urząd gminny d. 29 sierpnia o godz. 12 na: budowę mostu II-go rzędu we wsi Stoknica od sumy rb. 622 kop. 91.

Tutaj wymienione licytacje pomieszczone są w № poprzednim.

Dnia	Miejscowość	Przedmiot
10/IX	Warszawa	Wybrukowanie drogi Warka-Konary.
29/VIII	"	Budowa parkanów w sztabie sołtykowskim.
27/VIII	"	Dostawa drzewa.
26/VIII	"	Budowa dwóch domów szkoły początkowej.
27/VIII	Gostynin	Postawienie 500 słupów, budowa wiejskiej studni.
26/VIII	Biłgoraj	Dostawa drzewa sosnowego
4/IX	Krasnystaw Rokicie	Dostawa węgla.
6/IX		Dostawa piasku i żwiru.
21/IX	Lubochnia	Budowa stajni i lazaretu weterynaryjnego w Płocku.

WYKAZ BUDOWLI*)

projektowanych oraz zatwierdzonych od 22/VIII do 29/VIII.

NB! Przedruk wzbroniony.

Warszawa. Solec 2934/c (33). Bochenek. Przebudowa i nadbudowa oficyny.
Hoża 1445/a (55). Łapieński. Budowa parterowych składów.
Okopowa 6665. Koszelik Budowa 3-piętr. frontowego domu i oficyny.
Okopowa 6664. Mierzyński. Budowa parterowej oficyny.
Zytnia 2512 (12). Kochanowicz. Budowa ustępów.
Nowogrodzka 1582/E. Leśniewski. Nadbud. oficyny i bud. litograficznego zakładu.
Żelazna 1146. Norblin, Buch i Werner. Wewnętrzne przeróbki.
Nowolipie 2428 (34). Korecka. Nadbudowa oficyny.
Mariensztadt 2657/B (18). Berek Lew. Budowa 3-piętrowego domu.
Chłodna 767 (14). Poniński. Budowa odlewni.
Krochmalna 1007/B (39). Wiślicki. Przebudowa piekarni.

*) W rubryce tej podajemy nie tylko budowle zatwierdzone, lecz i projektowane, których budowa ma się rozpocząć niebawem lub w przyszłości.

- Warszawa.** Hipoteczna 6253. Spis. Budowa składu benzyny.
 Bielańska 609 (18). Tarasiewicz. Budowa parterowego domu (pl. zam.).
 Sienkiewicza 24. Wygonowski. Budowa 4-piętrowego domu i oficyny.
 Kącza 2513 (7). Suniewski. Przeróbka frontowego domu.
 S-go Aleksandra 1588/9 (12). Ożarowski. Budowa budynków gospodarczych.
 Długa i Hipoteczna 586/b (25). Stepnicki. Budowa 3-piętr. front. domu i oficyny.
 Za wjaduktem budowa składów Dr. Ż. Petersburg—Warszawa.
- P r a g a.** Strzelecka 1052 (29). Centner. Budowa 4-piętrowej oficyny.
 Średnia 1456. Ciechanowicz. Budowa 4-piętrowej oficyny.
- W o l a.** Tow. „Dessauskie“. Budowa żelaznego budynku.
- O c h o t a.** Kapiel i Wróbel. Budowa oficyny.
 Fortuński. Budowa piętrowego domu.
- C z y s t e** pow. Warszawski. Wenerski. Budowa 2-piętrowej oficyny.
- S i e l c e** „ „ Fajfer. Budowa 2-piętrowej oficyny.
 „ „ Żelkowski. Budowa domu.
- G r o c h ó w** „ „ Potyalska. Budowa 1-piętrowego budynku na pracownię gazowych siatek.
- Miedzieszyn** pow. Warszawski. Majblut. Budowa piekarni.
- Targówek.** Akc. Tow. „Mazut“. Nadbudowa rezerwuarów.
- Z a b k i.** Roboty kanalizacyjne i wodociągowe.
- Skierniewice.** Wentland. Budowa domu.
- Kaczy Dół.** Chrzanowski. Urządzenie teatru i cukierni.
- G a b i n** pow. Gostyński. Lendzion. Budowa domu.
- Białe Błota** pow. Nieszawski. Oziębło. Budowa kam. budynku na fabrykę i suszarnię kartofli dla bydła.
- Nowy Dwór.** Elrenson i Ciechanowski. Budowa drewnianego domu.
- Łowicz.** Misura. Budowa parterowej oficyny.
- Kruszew** gub. Piotrkowska. Aleksander Mazaraki. Budowa suszarni, kotłowni i budynku na maszynę parową.
- Ł ó d ź.** Leszno, róg Szulca. A. Wajsblich. Dom 3-piętrowy i oficyna.
 Zdrowa 8. T. Tok. Oficyna 1-piętrowa i parterowy dom dla służby.
 Wesola 7. M. Pisarkiewicz. Oficyna 1-piętrowa i dom dla służby.
 Nowy-Swiat 4202. A. Nowakowski. Oficyna 1-piętrowa i piwnice.
 Długa 29. J. Grinberg. Przeróbka okien i urządzenie balkonów.
 Szosa Konstantynowska. I. Saletka. Dom parterowy i dom dla służby.
 Wulczańska 222. O. Szwejkier. Nadbudowanie 1-go piętra na 1-piętr. przędzalni.
 Pusta 575. O. Szwejkier. Budowa 2-piętrowego i 1-piętrowego budynków.
 Wulczańska 45. J. Hirsberg i Wilczyński. Budynki gospodarcze i skład parter.
 Północna 38. Żydowskie Tow. Łódzkie Opieki nad sierotami. Dom 3-piętrowy.
 Widzewska 103 H. Cyrkler. Dom parterowy, oficyna i pralnia.
 Leszno, róg Passażu Szulca. K. Niezabytowski. Parterowy dom dla służby, dwie piwnice i dwa pokoje.
 Wulczańska 884a/237. L. Kibke. Dom 3-piętrowy.
 Zielona i Długa. K. Emde. Przybud. budynku parterowego i urządzenie filtru.
 Nowomiejska 5. D. Borman. Oficyna 3-piętrowa i pralnia.
- Aleksandrów.** Brauna. A. Szmidt. Dom 1-piętrowy.
 Łódzka. W. Garbowicz. Dom parterowy dla służby.
 Piotrkowska, róg Cmentarnej. M. Opasiński. Dom parterowy.
- Z g i e r z.** Zgierska 147/25. J. Hofman. Nadbudowanie 3-go piętra i 1-piętrowa przybudówka dla rozszerzenia przędzalni.
- Radogoszcz** № 6. B-cia Dzierżyński i M. Lewkowicz. Dom 1-piętrowy drewniany.
 № 142. E. Arnold. Dom drewniany na letnisko.

MEBLE do mieszkań
i pałaców.

ROBOTY BUDOWLANE
i KOŚCIELNE.

FR. GRMELA

Marjensztadt № 16. Warszawa. Źródłowa № 1.
TELEFON 218-04.

□ Specjalna pracownia artystycznej inkrustacji. □

- Konstantynów.** D. Zandberg. Oficyna parterowa i dom drewniany dla służby.
- Tomaszów.** Gierlicka 120. T. Pruski. Nadbudowanie 2 go piętra na istniejącym 1-piętr. domu. № 434. A. Gutgeld. Dom 2-piętrowy i oficyna 2-piętrowa. Piekielna 396a. A. Paniewski. Dom 1-piętrowy i drwalnia.
- Dąbrowa** pow. Brzeziński. K. Michalski. Drewniany budynek i pomieszczenie dla maszyn i kotłów.
- Starostwo** pow. Piotrkowski. M. Szczepaniak. Dom parterowy i dom dla służby.
- Częstochowa.** Sw. Rocha. F. Sitek. Stodoła parterowa. Szosa. A. Kostrzowski. Cmentarz żydowski i oficyna 1 piętrowa. Przedm. Zawodzie. W. Podsjedlik. Dom parterowy i dom dla służby. Mikołajewska 12. A. Sławeta. Dwie oficyny 1-piętrowe. Ciemna. I. Szwekopf. Oficyna 2-piętrowa.
- Będzin.** Bukowina. Sz. Felman. Oficyna 2-piętrowa. G. Norblin i M. Siercan. Magazyn parterowy. Sonczewska. Tow. Będzińskie Wzajemnego Kredytu. Budynek 2-piętrowy.
- Piotrków.** Słowiańska. J. Szczygieł. Dom 2-piętrowy i dom dla służby. Pocztowa 14/534. A. Ostrowski. Nadbudowanie 2-go piętra na 1-piętr. domu.

Ceny materiałów budowlanych.

Bez zmiany.

Spis stowarzyszeń i instytucji mających styczność z budownictwem.

Patrz Nr. 24-ty.

Drobne ogłoszenia.

Dla poszukujących pracowników lub pracy drobne ogłoszenia bezpłatnie. O ile adres nie jest w ogłoszeniu wskazanym, to prosimy składać oferty piśmienne w redakcji Wiad. Bud. dla wskazanego w ogłoszeniu znaku lub cyfry z powołaniem się na numer ogłoszenia.

Poszukiwani.

Technik budowlany lub architekt młody do kreśle-

nia detali potrzebny zaraz. Wyczerpujące oferty do redakcji „Wiad. Budow.” dla „№ 60”

Poszukujący zajęcia.

Administrator zdolny energiczny obeznany ze wszystkimi robotami budowlanymi referen. dobre poszukuje administracji domu. Oferty: Twarda 15. m. 9. 134

Ceglarz z 12-letnią praktyką w pierwszorzędnych cegielniach poszukuje posady od dnia 1 stycznia 1913 roku. Świadectwa b. dobre. Zna wyroby z gliny, cementu i eksploatację torfu, a także fachową rachunkowość. PP. Inżynierem po-

lecan się jako Ich zastępca na wyjazdy do budowy cegielni. Oferty do red. „Wiad. Bud.” pod Z. Z. Z. 135

Technik budowlany, z prawem prowadzenia robót, lat 30, pragnie zmienić posadę, świadectwa na żądanie. Oferty pod H. J. do red. „Wiad. Bud.”. 136

Technik budowlany, na żądanie referencje budowniczych, poszukuje posady. Oferty dla L. Z. Red. Wiad. Budow”. 137

Doświadczony podmajstrzy murarski, znający dokładnie roboty żelazno-betonowe, poszukuje posady w miejscu lub na wyjazd.

Oferty nadsyłać do redakcji „Wiad. Budow.” dla „L. W.”. 138

Z kapitałem 6000 rb. pragnę przystąpić do interesu lub przyjąć posadę w branży technicznej z udziałem w pracy. Prowadziłem roboty żelazno-betonowe i murarskie, kanalizacyjne oraz fabrykę wyrobów cementowych. Oferty składać w biurze Towarzystwa Przemysłowców ul. Boduena 2 dla K. K. 139

Inż. - architekt przyjmuje wszelkie prace w zakresie budownictwa: szkice, plany, elewacje, detale, wnętrza. Wspólna 62 m. 43. Tel. 165-21.

Treść N-ru 34. Ze stowarzyszeń. Sztuczne kamienie i masy kamienne. O xylolitach. Wzorowa osada. Piece kałłowe. Różne. Wystawy i zjazdy. Komunikacje. Rozporządzenia i zawiadomienia. Pożary. Pozwolenia na parkany. Licytacje na dostawy i budowy. Wykaz budowli. Ceny materiałów budowlanych. Spis stowarzyszeń i instytucji. Drobne ogłoszenia.